



Inschatten van onderwijsbehoeften van
een chronisch ziek kind: een taak voor
het CLB – team?

Inge Van Trimpont
Met de steun van het steunfonds Marie Margueritte
Delacroix

Project: met de steun van het steunfonds Marie Margueritte Delacroix

- ‘optimale integratie van chronisch zieke kinderen in het gewoon onderwijs: een gedeelde zorg.’
- Doelstellingen:
 - Ontwerpen van algemene richtlijnen voor scholen en CLB
 - Ontwerpen van specifieke richtlijnen voor een aantal ziekten



- Algemene richtlijnen voor scholen en CLB's
- Specifieke richtlijnen voor cerebrale parese en epilepsie
- Ontwerp instrumenten voor CLB's en scholen



Algemene richtlijnen

- Fougeyrollas : handicap creatie model

‘Een beperking groeit slechts uit tot een handicap situatie in interactie met de omgeving, aanpassingen aan de context voorkomt een handicap situatie’

- Samenwerkingsmodel
- Bevorderende factoren die integratie op school faciliteren
- Referentiekader: handelingsgericht samenwerken CLB en school

Algemene richtlijnen

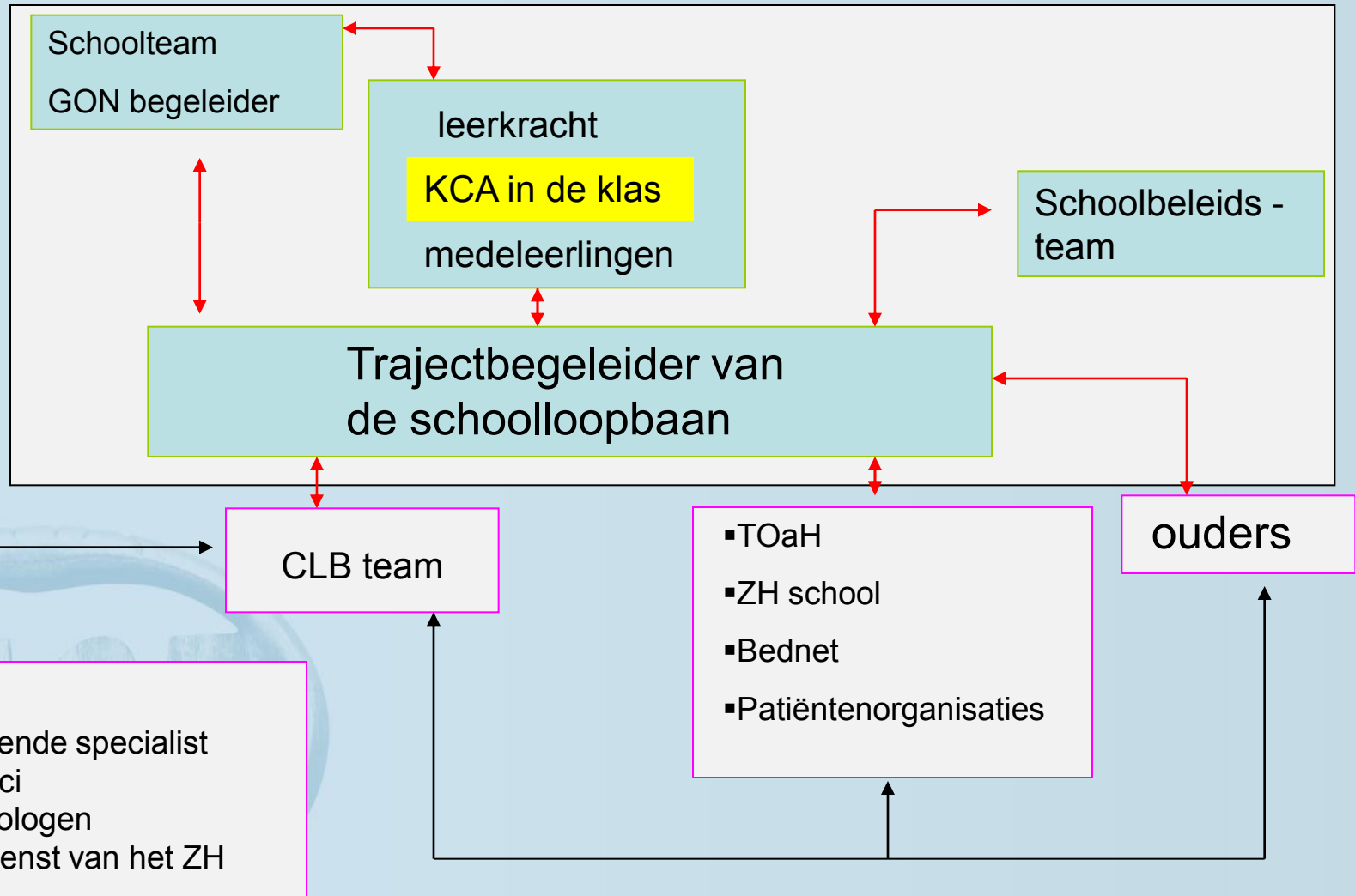
- CLB: multidisciplinair - transdisciplinair
- Stappenplan voor CLB
- Integratie/inclusie , hoe kijken naar kinderen?
 - Kijken naar de noden die kinderen ervaren bij het leren en deelnemen aan activiteiten op school
 - Kijken naar de mogelijkheden van kinderen , niet enkel naar de beperkingen
 - Verschuiving van het kijken naar de diagnose naar het functioneren van kinderen
 - Ecologisch model

Algemene richtlijnen

- **Assessment:**
 - **Proces :**
 - handelingsgericht samenwerken
 - **Methodes:**
 - Specifieke richtlijnen voor een set van chronische aandoeningen
 - Instrumenten
- **Vraagt een verandering in attitude van leerkrachten en CLB medewerkers**



Samenwerkingsmodel



Bevorderende factoren

1. Samenwerking
2. Zorgbeleid en zorgstructuur op school
3. Trajectbegeleider
4. Eénduidige concrete , correcte informatie
5. De leerkracht doet er toe

Bevorderende factoren

6. Oog voor continuïteit in leerproces
7. Respect voor privacy
8. Afspraken en procedures
9. Communicatie en overleg
10. Motivatie van ouders en kind/jongere
11. Netwerk

Handelingsgericht werken

Uitgangspunten:

1. Onderwijsbehoeften van de leerling staan centraal
2. Transactioneel referentiekader – wisselwerking
3. De leerkracht doet er toe
4. Het positieve benutten
5. Constructief samenwerken
6. Doelgericht
7. Systematisch en transparant

Stappenplan

1. Brede intake door clb arts/verpleegkundige
2. Detecteren van onderwijsbehoeften clb team – wenselijke situatie
3. Overleg met het zorgteam/leerkracht
4. Afspraken vastleggen over wat de school zal doen – haalbare
5. Handelingsplan opstellen

Specifieke richtlijnen

- Dienen als achtergrondinformatie voor de CLB arts/verpleegkundige
- Geeft zicht op de onderwijsleer – en participatiebehoeften
- Reiken aandachtspunten aan voor het functioneren op school



Instrumenten

- Instrument voor de detectie of assessment van de onderwijsleer – en participatiebehoeften voor CLB medewerkers
- Instrument voor de school



Instrument voor het vaststellen van de onderwijsleer- en participatiebehoeften.

- Gebaseerd op het ICF
- Geeft de onderwijsleer – en participatiebehoeften aan
- Kijkt naar het heden en de toekomst
- Houdt rekening met de positieve factoren
- Brengt de bevorderende en risicofactoren in kaart
- Exploreert expliciet de ondersteuningsbehoeften van het kind, ouders, medeleerlingen en schoolteam.



- De ICF bestaat uit een raamwerk van classificaties die tezamen een gestandaardiseerd begrippenapparaat vormen voor het beschrijven van het menselijk functioneren en de problemen die daarin kunnen optreden.
- De ICF voorziet in een wetenschappelijke grondslag voor het begrijpen en het bestuderen van het menselijk functioneren, uitkomsten en determinanten.
- De ICF scheidt een gemeenschappelijke taal voor het beschrijven van iemands functioneren met als doel de communicatie tussen de beroepsbeoefenaren in de gezondheidszorg en in andere sectoren, als ook mensen met functioneringsproblemen te verbeteren.

- De ICF maakt gegevens in de tijd en uit verschillende landen, vakgebieden en sectoren, met elkaar vergelijkbaar.
- De ICF kan een basis vormen voor het ontwikkelen van instrumenten voor research of voor instrumenten voor de detectie van onderwijsleer- en participatiebehoeften



Componenten	Deel I : functioneren		Deel II : Factoren	
	Funcities & anatomische eigenschappen	Activiteiten & participatie	Externe factoren	Persoonlijke factoren
classificaties	<p>Funcities</p> <p>Anatomische eigenschappen</p>	<p>Taken, handelingen levensgebieden</p>	<p>Externe invloeden op het functioneren</p>	<p>Interne invloeden op het functioneren</p>
Constructen	<p>Afwijkingen in en verlies van fysiologische en mentale functies</p> <p>Afwijkingen in en verlies van anatomische afwijkingen</p>	<p>Vermogen</p> <p>Uitvoering</p>	<p>Invloeden van de fysieke en sociale omgeving</p>	<p>Kenmerken van het individu</p>
Positieve / neutrale aspecten	<p>Functionele en structurele integriteit</p>	<p>Activiteiten participatie</p>	<p>Ondersteunende factoren</p>	<p>Ondersteunende factoren</p>
Negatieve aspecten	<p>stoornissen</p>	<p>Beperkingen Participatieproblemen</p>	<p>Belemmerende factoren</p>	<p>Belemmerende factoren</p>

Activiteiten en participatie

- **Levensgebied leren:** doelen , leerinhouden, instructie, tempo, groepeeringsvormen, werkvormen, middelen, evaluatie
- **Andere levensgebieden:**doelen, toegankelijkheid, klasmanagement, sport en spel, opvoeding, buitenschoolse activiteiten, tussenmenselijke relaties, studiekeuze, beroepskeuze, behandeling, zelfredzaamheid, andere

Mentale functies
ICF

Algemene mentale functies
ICF

Bewustzijn
ICF

Oriëntatie
ICF

Intellectuele functies
ICF

Globale psychosociale functies
ICF

Temperament en persoonlijkheid
ICF

Slaap
ICF

Algemene functies anders niet gespecificeerd
ICF

Specifieke mentale functies
ICF

Aandachtsgebieden

Aanpassingen voor activiteiten en participatie

Levensgebied Leren

- Doelen
- leerinhouden
- Instructie
- Tempo
- Groeperingvormen
- Werkvormen
- Middelen
- Evaluatie

Andere levensgebieden

- Doelen
- Toegankelijkheid
- Klasmanagement
- Sport en spel
- Opvoeding
- Buitenschoolse activiteiten
- Tussenmenselijke interacties
- Studiekeuze
- Beroepskeuze
- Behandeling
- Zelfredzaamheid
- Andere

Hulpvragen: activiteiten en participatie

Leren:

➤ doelen

Deze leerling heeft nood aan het aanbrengen van een variatie aan doelen op het gebied van leren:

Kerdoelen, verdiepende doelen, functionele doelen en vakoverschrijdende doelen.

- Binnen het gemeenschappelijk curriculum
- Individueel curriculum

➤ Ja : geef een voorbeeld

➤ neen

Hulpvragen: activiteiten en participatie

Andere levensgebieden

Behandeling

➤ Informeren van schoolteam:

Medicatie: wijze van toedienen op school, hoe bewaren, wie zal medicatie toedienen, mogelijke nevenwerkingen

Doktersattest nodig?

Verzorging: wie, wat , hoe, waar, wanneer?

Paramedische behandelingen: wie, wat , hoe, waar, wanneer?

Urgenties: wat doen? Wie bellen?

Hulpvragen: activiteiten en participatie

Andere levensgebieden

Studiekeuze

- Wensen en verwachtingen van leerling in kaart brengen
- nadenken proactief
- Keuzemogelijkheden open bespreken
- Samen zoeken naar mogelijkheden en alternatieven
- schoolkeuze

Cerebrale parese

Definitie

“ De term cerebrale parese omvat een groep van stoornissen in de ontwikkeling van beweging en houding, met beperkingen in activiteiten tot gevolg, die worden toegeschreven aan niet progressieve afwijkingen in de zich ontwikkelende hersenen van de foetus of het jonge kind. De stoornissen in de motoriek bij CP, gaan vaak gepaard met stoornissen in sensoriek, cognitie, communicatie, perceptie, gedrag; epilepsie en musculoskeletale afwijkingen.” (Rosenbaum et al 2007)

Kenmerkend en cruciaal hierbij is dat een afwijking of de letsel van de hersenen interfereert met het normale ontwikkelingsproces van het jonge onrijpe brein.

Cerebrale parese

Ziektebeeld:

- De verschijningsvormen van CP zijn complex en heterogeen. Meestal gaat het niet enkel om een verstoorde houding en beweging maar ook over een hele reeks geassocieerde beperkingen in verschillende functiedomeinen met gevolgen die levenslang voelbaar blijven.
- De abnormale ontwikkeling van de motoriek staat op de voorgrond en is kenmerkend voor CP. Dit uit zich in houdings – en bewegingstoornissen veroorzaakt door een gebrekkige coördinatie van bewegingen en /of een moeilijke regulatie van de spiertonus.
- De classificatie van CP gebeurt op basis van spierspanning en topografie:

Cerebrale parese

- Spierspanning kan te laag , te hoog of afwisselend te laag of te hoog zijn:
 - Hypotonie: de spiertonus is permanent te laag
 - Spasticiteit: de spierspanning is permanent verhoogd
 - Athetose: de spierspanning is wisselend en de bewegingen verlopen ongecoördineerd.
 - Ataxie: wordt gekenmerkt door een problematische bewegings- en sturingscontrole



Cerebrale parese

- Topografie: de plaats en de uitgebreidheid van de aanlegstoornis of het letsel ter hoogte van de hersenen bepalen welke deel van het lichaam door de motorische stoornis worden getroffen:
 - Hemiplegie: één lichaamshelft.
 - Diplegie: de onderste ledematen zijn meer getroffen dan de bovenste ledematen
 - Tetra- of quadriplegie: het hele lichaam.
 - Monoplegie: één lidmaat
 - Triplegie: drie ledematen
- Het klinisch beeld van een CP is niet steeds éénduidig onder te brengen in deze classificatie , mengvormen komen voor en soms is het beeld ,dat in de loop van de tijd kan evolueren ,niet goed te klassificeren.

Cerebrale parese

- De houdings- en bewegingsproblemen kunnen orthopedische afwijkingen veroorzaken. deze kunnen in ernst toenemen vooral in fasen van versnelde groei zoals tijdens de puberteit.
- Hierdoor ontstaan:
 - Spierverkortingen
 - Skeletmisvormingen die resulteren in anatomische afwijkingen van botten en gewrichten met vb heupluxatie, scoliose tot gevolg.
- De houdings – en bewegingsproblemen variëren in ernst van zeer mild tot sterk invaliderend. Sommige patiënten hebben geen hulpmiddelen nodig om zich te verplaatsen terwijl anderen afhankelijk zijn van een rolstoel

Cerebrale parese

- Mogelijke geassocieerde beperkingen in andere functiedomeinen:
 - Andere functies met een motorische component: spraak – en voedingsproblemen
 - Problemen thv spijsverteringsstelsel vb slikproblemen
 - Longontstekingen bacterieel of door aspiratie
 - Fecale en urinaire incontinentie door een gewijzigde sfinctertonus
 - Vertraagde groei



Cerebrale parese

- De aard en de ernst van de hersenafwijking/beschadiging kunnen naast stoornissen in de motorische ontwikkeling ook gevolgen hebben op andere functies van het centraal zenuwstelsel:
 - verminderde tastgevoelens ,
 - centraal visuele stoornissen en veranderde perceptie,
 - leerproblemen en verstandelijke beperkingen,
 - epilepsie, 30 à 40 % van de patiënten heeft lichte tot ernstige epileptische aanvallen.
 - moeilijk gedrag
 - verstoring van de sociale interactie

Cerebrale parese

- De vertraagde of abnormaal verlopende ontwikkeling van de motoriek komt zeer vroeg in de ontwikkeling van het kind tot uiting, vaak voor de leeftijd van 18 maanden. Kinderen en jongeren met CP worden hierdoor geconfronteerd met beperkingen in hun dagdagelijkse activiteiten waardoor hun ontwikkeling in andere domeinen zoals spraak, sensomotoriek, handvaardigheid, socio emotionele ontwikkeling trager verloopt of geremd wordt.
- De impact, op het dagelijks functioneren, van de geassocieerde beperkingen is soms groter dan de beperkingen ervaren door de houding - en bewegingsproblemen.
- Het ziektebeeld kan evolueren in de loop van de tijd

Functies (ICF)	Aandachtspunten	Activiteiten en participatie op school
Mentale functies		
Globale mentale functies		
Intellectuele functies	<ul style="list-style-type: none"> • 50% van de patiënten is normaal begaafd • 50% heeft beperkte intellectuele mogelijkheden. 	<p>Levensgebied Leren</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Doelen ▪leerinhouden ▪Instructie ▪Tempo ▪Groeperingvormen ▪ Werkvormen ▪ Middelen ▪ Evaluatie
<p>Globale psychosociale functies:</p> <ul style="list-style-type: none"> •Gedrag: <ul style="list-style-type: none"> Externaliserend gedrag Internaliserend gedrag 	<ul style="list-style-type: none"> •Driftbuien 	<p>Andere levensgebieden</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Doelen ▪ Toegankelijkheid ▪Klasmanagement ▪ Sport en spel ▪ Opvoeding ▪ Buitenschoolse activiteiten ▪Tussenmenselijke interacties ▪ Studiekeuze ▪ Beroepskeuze ▪ Behandeling ▪Zelfredzaamheid ▪ Andere

Functies (ICF)	Aandachtspunten	Activiteiten en participatie op school
Mentale functies		
Globale mentale functies		
<p>Temperament en persoonlijkheid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Extraversie • Psychische en emotionele stabiliteit 	<ul style="list-style-type: none"> • Introvert • Stemmingsstoornissen • angst-stoornissen 	<p>Levensgebied Leren</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Doelen ▪ leerinhouden ▪ Instructie ▪ Tempo ▪ Groeperingvormen ▪ Werkvormen ▪ Middelen ▪ Evaluatie
<p>Energie en alertheid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Energieniveau 	<ul style="list-style-type: none"> • Impulsief 	<p>Andere levensgebieden</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Doelen ▪ Toegankelijkheid ▪ Klasmanagement ▪ Sport en spel ▪ Opvoeding ▪ Buitenschoolse activiteiten ▪ Tussenmenselijke interacties ▪ Studiekeuze ▪ Beroepskeuze ▪ Behandeling ▪ Zelfredzaamheid ▪ Andere

Functies (ICF)	Aandachtspunten	Activiteiten en participatie op school
Mentale functies		
Globale mentale functies		
Slaap •Kwaliteit	•Slaapapnee	Levensgebied Leren <ul style="list-style-type: none"> ▪ Doelen ▪leerinhouden ▪Instructie ▪Tempo ▪Groeperingvormen ▪ Werkvormen ▪ Middelen ▪ Evaluatie
Algemene mentale functies anders niet gespecificeerd	•Autisme	Andere levensgebieden <ul style="list-style-type: none"> ▪ Doelen ▪ Toegankelijkheid ▪Klasmanagement ▪ Sport en spel ▪ Opvoeding ▪ Buitenschoolse activiteiten ▪Tussenmenselijke interacties ▪ Studiekeuze ▪ Beroepskeuze ▪ Behandeling ▪Zelfredzaamheid ▪ Andere

Functies (ICF)	Aandachtspunten	Activiteiten en participatie op school
Mentale functies		
Specifieke mentale functies		
<p>Aandachtsfuncties</p> <ul style="list-style-type: none"> •Volhouden van aandacht •Veranderen van aandacht •Verdelen van aandacht 	<ul style="list-style-type: none"> •Aandachtsproblemen /stoornissen •Overprikkelbaar •ADHD 	<p>Levensgebied Leren</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Doelen ▪leerinhouden ▪Instructie ▪Tempo ▪Groeperingvormen ▪ Werkvormen ▪ Middelen ▪ Evaluatie
<p>Psychomotorische functies</p> <ul style="list-style-type: none"> •Psychomotorische controle •Kwaliteit van de psychomotorische functies 	<ul style="list-style-type: none"> •Tempo van de beweging is verstoord •Verstoorde oog – hand coördinatie •Uitvoering van de beweging is verstoord 	<p>Andere levensgebieden</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Doelen ▪ Toegankelijkheid ▪Klasmanagement ▪ Sport en spel ▪ Opvoeding ▪ Buitenschoolse activiteiten ▪Tussenmenselijke interacties ▪ Studiekeuze ▪ Beroepskeuze ▪ Behandeling ▪Zelfredzaamheid ▪ Andere

Functies (ICF)	Aandachtspunten	Activiteiten en participatie op school
<p>Mentale functies</p>		
<p>Specifieke mentale functies</p>		
<p>Perceptiefuncties</p> <p>•Visuele perceptie</p>	<p>•Centraal visuele beperkingen, de interpretatie van het zien kan verstoord zijn</p>	<p>Levensgebied Leren</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Doelen ▪ leerinhouden ▪ Instructie ▪ Tempo ▪ Groeperingvormen ▪ Werkvormen ▪ Middelen ▪ Evaluatie
		<p>Andere levensgebieden</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Doelen ▪ Toegankelijkheid ▪ Klasmanagement ▪ Sport en spel ▪ Opvoeding ▪ Buitenschoolse activiteiten ▪ Tussenmenselijke interacties ▪ Studiekeuze ▪ Beroepskeuze ▪ Behandeling ▪ Zelfredzaamheid ▪ Andere

Functies (ICF)	Aandachtspunten	Activiteiten en participatie op school
-----------------	-----------------	--

Functies van zintuigen en pijn

Zicht en zicht gerelateerde functies

<p>Gezichtsfuncties</p> <ul style="list-style-type: none"> •Gezichtsscherpte •Gezichtsveld •Kwaliteit van het zicht 	<ul style="list-style-type: none"> •Daling van de gezichtsscherpte •Strabisme •Hemianopsie •Problemen met dieptezicht 	<p><i>Levensgebied Leren</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Doelen ▪leerinhouden ▪Instructie ▪Tempo ▪Groeperingvormen ▪ Werkvormen ▪ Middelen ▪ Evaluatie <p><i>Andere levensgebieden</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Doelen ▪ Toegankelijkheid ▪Klasmanagement ▪ Sport en spel ▪ Opvoeding ▪ Buitenschoolse activiteiten ▪Tussenmenselijke interacties ▪ Studiekeuze ▪ Beroepskeuze ▪ Behandeling ▪Zelfredzaamheid ▪ Andere
---	---	---

Functies (ICF)	Aandachtspunten	Activiteiten en participatie op school
-----------------	-----------------	--

Functies van zintuigen en pijn

Gehoor en vestibulaire functies

<p>Gehoorfuncties</p> <ul style="list-style-type: none"> •Slechthorend •Doof •Andere 	<ul style="list-style-type: none"> •Daling van gehoor •Doofheid 	<p><i>Levensgebied Leren</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Doelen ▪leerinhouden ▪Instructie ▪Tempo ▪Groeperingvormen ▪ Werkvormen ▪ Middelen ▪ Evaluatie <p><i>Andere levensgebieden</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Doelen ▪ Toegankelijkheid ▪Klasmanagement ▪ Sport en spel ▪ Opvoeding ▪ Buitenschoolse activiteiten ▪Tussenmenselijke interacties ▪ Studiekeuze ▪ Beroepskeuze ▪ Behandeling ▪Zelfredzaamheid ▪ Andere

Instrument school

Leerlinggegevens	Naam: Lotte	Klas: 6
Noden bij het leren en het participeren	Frequente afwezigheden:wegens operaties : nota's bijhouden, inhaalles aanbieden, gebruik elektronisch leerplatform	
Protectieve en risico factoren	School voert een preventief zorgbeleid	
Positieve factoren te benutten in een IHP	Lotte leert gemakkelijk en werkt zeer zelfstandig	
Suggesties te benutten in een IHP	Lotte kan op eigen tempo zelfstandig taken afwerken bij afwezigheden met ondersteuning van het elektronisch leerplatform	
Wensen en verwachtingen	Succesvolle schoolloopbaan	
Concrete afspraken over hoe het schoolteam/ de leerkracht tegemoet zal komen aan de leer en participatiebehoeften	Tijdens afwezigheden worden nota's en leerstof via het elektronisch leerplatform aangeboden. Leerkracht biedt inhaallessen aan.	
Ondersteuningsnoden	ICT ondersteuning van ouders en schoolteam	
Samenwerking	ICT	
Evaluatie	Via MDO , tweejaarlijks met CLB, schoolteam , ouders en kind.	

Conclusie

Integratie van kinderen met een chronische aandoening op school vraagt:

- Een proactieve en preventieve kijk
- Samenwerking met ouders en kind
- Samenwerking met externen
- Een handelingsgericht traject samen met de school
- Detectie van onderwijsleer – en participatiebehoeften door het CLB – team samen met ouders, kind en school in functie van het leren en deelnemen op school
- Gebruik van een verantwoord instrument gebaseerd op een onderbouwd theoretisch kader - ICF